

kedvem szerint belőle:
 S ha oszthatnék
 most néktek is
 hogy tellene
 tányérotok
 meg véle jóidőre,

szülőfajlum
 szegényei
 s ti tul e szük határon!
 igy szólamék:
 hát érdemes
 volt élni e világon!

K I Á B R Á N D U L Á S . . .

Irta: WILLIAM SAROYAN

William Saroyan önmény származású amerikai író. Fresno-ban (California) született. Tizenöt éves korában elhagyta az iskolát, újságárus, táviratkihordó, majd szőlőmunkás Californiában. Irni 1930-ban kezdett. Első írása a Story c. folyóiratban jelent meg 1934-ben. Ma huszonkilenc éves.

Ez a völgy, gondolta, ez az egész föld beszorítva ide a hegyek közé az enyém, az én hazám, a vidék ez, mely gyakorta tűnik fel álmaimban; s minden úgy maradt, egyetlen részlet sem változott, ugyanazok a patakocskák locsolják ugyanazokat a pázsitokat; én jó öreg szülővárosom!

Végig az Alvin-uton boldognak érezte magát, hogy ismét otthon van. Minden szépnek, egyszerűnek és jónak tűnt: a föld illata, a készülő vacsorák, a pára, a balzsamos nyáresti levegő, mely ráfeküdt a szökkenő növényzettel terhes völgyre, a duzzadó szőlőfürtök, az érett barackok és a pompája teljében alétan ringó rózsaszínű borostyán, minden éppúgy, mint régen. Mélyet lélekzett, hogy tüdeje egészen megteljék a vidék illatával és hangtalanul mosolygott. Melege lett. Erzékei évek óta nem választak ilyen teljességgel és ilyen tisztán a föld hívására. S ma még lélekzetet venni is mily gyönyörűség. A levegő tisztasága oly élessé tette a pillanatot s a járás gyönyörét, hogy egyszerre elragadta létezése nagyszerűségének érzete, büszkesége annak, hogy teste van, formája és mozgása és lelke; s az az egyszerű tény, hogy élő a földön, hálával és buzgósággal töltötte el.

Vizet, gondolta, amint egy öntözőrózsa könnyű záporának moraja ütötte meg füleit; ismét megízlelni a vidék vizének ízét, a völgy friss vizének zamatát, érezni ezt az egyszerű szomjuságot s eloltani ezzel a tiszta vízzel. Egy öreg embert látott, aki hosszú locsolócsövet sétáltatott valami gerániumok fölött; szomjusága a felé hajtotta.

— Jóestét, mondta nyugodtan; megengedi, hogy igyam?

Az öreg lassan megfordult, óriás árnyéka rávetült a ház falára és fürkészőn nézett a fiatalemberre.

— Hogyne, — válaszolt, — tessék; s a fiatalember kezébe adta a csövet. Csodálatos víz, — mondta az öreg ember, — ez a Szent Joachim-völgyi víz azt hiszem legjobb, mind közül. A Frisco-i rossz a szívemnek, nincs íze; s ha tovább megyünk Los Angeles felé, szavamra ricinusolaj íze van a víznek; nem bírom megérteni, hogy tudnak ott élni az emberek!

Mig az öreg ember beszélt, hallgatta a csőből fürgén kiömlő víz sűrűcseppű tiszta csobogását s nézte milyen mohón issza be a föld.

— Önnek igaza van, mondta az öregnek, önnek nagyon is igaza van, a mi víziünk legjobb az egész világon.

A kiszökellő vízszugár fölé tartotta fejét és inni kezdett. A pompás íz egészen elragadta s ivás közben gondolta: Istenem! milyen nagyszerű. Érezte, amint a friss nedv eloltja szomját és felüdití. Lélekzetvétel közben az öreg felé fordult: — Nekünk, völgybelieknek igazán szerencsénk van ezzel.

Visszahajtott a csőre és újból nyelni kezdett, egészen összelocsolva magát és ujjongva a gyönyörűségtől. Azt lehetett volna hinni, hogy sohasem elégei meg. S minél többet ivott, annál kellemesebbnek tűnt a víz s annál jobban kívánta. Az öreg ember nem győzte csodálni. — Maga biztosan megivott egy jó litert, — mondta. Még kortyolás közben ütődtek füléhez az öreg szavai s felemelte fejét, hogy válaszoljon: — Magam is azt hiszem, — mondta — de nem tévedés, kitünő ital.

Száját megtörülte zsebkendőjével, anélkül azonban, hogy a csövet elengedte volna, még egyre inni kívánt. Ez a víz maga volt a völgy, tisztaságával, őszinteségével, jóságával, egyszerűségével és valóságával. — Jó Isten! — képedt el az öreg ember — ha valaki szomjas, hát maga az. Mennyi ideje, hogy nem ivott?

— Két év, — válaszolt. — Akarom mondani két éve nem ittam ebből a vízből. Messze jártam, utaztam. De most már biztosan itthon vagyok. Itt születtem, közel a G... uccához az orosz negyedben, tudja, itt a Pacifique-Sud ut felé. Két év távollét; most visszajöttem. S meg kell mondjam önnek, hogy egyszerűen remek újra itthon lenni. Szeretem ezt a tájat. Valami munkát keresek és itt maradok.

Tsmét ráhajolt a csőre, néhány kortyot még ivott, aztán visszaadta az öregnek.

— Hát az bizonyos, hogy maga nagyon szomjas volt, — mondta ez. — Soha életemben nem láttam ennyit inni egyszerre. Igazán! Öröm volt nézni, hogy nyelte azt a sok vizet.

Dudolva indult meg az Alvin uton s az öreg hűledezve nézett utána.

Milyen jó újra itthon lenni! — gondolta a fiatalember. A legragyogóbb tévedés, amit életemben elkövettem ez a visszatérés. Egész multját utak elvétele jellemezte, de ez a mostani legboldogabb volt valamennyi közül. San Franciscoból indult el dél felé s nem is gondolt rá, hogy szülőföldjére jőjjön; le akart jutni délre egészen Mercedig, kis időt ott tölteni és visszajönni. De itt a vidék egyszercsak erősebb lett nála. Olyan kellemes hosszú utat tenni városi ruhában, autón! Kúsvárosból, kisvárosba s ime egy esti hét órákor csak szülővárosa uccáin találta magát. Nagyszerű, kellemes! És a kitünő víz!

A város szíve felé közeledett s már ráismert egy-két nagyobb épületre, mint a Pacifique-Gaz és a Villamosmú palotáira, amint tarkaszínű világaikkal törtek a szürkületbe; s látott még egy nagyobbat is, melyet nem ismert. Kétségtelenül valami új, amit távollétem alatt építettek, gondolta. A dolgoknak menni kell.

Befordult a Fulton-uccán s már bent volt a városban. Ahol állt különösen jellegzetesnek, kissé távoli, de kedves, egyszerű városkának látszott. Olyannak, amelyenről álmódott. Ott élni, letelepedni, megnőszülni, aztán otthon, kölykök, foglalkozás s minden, ami ehhez tartozik. Bizonyá-

ra ez az: a völgy levegője, víz, minden itteni dolog hitelessége, a völgyi élet tisztasága s az emberek egyszerűsége.

A városban minden olyan volt, mint két év előtt: az áruházak neve, az utak, a csökkentett sebességű autóforgalom, a villamoskalauzok, amint segíteni igyekeznek a nők felszállásánál; mind ugyanaz, semmi sem változott. Arcokat látott, melyekre gyerekkorából emlékezett, másokat, akiknek neve nem jutott hirtelen eszébe; s egyszerre öreg komáját, Tony Roccat pillantotta meg, amint feléje tartott az uton s észrevette, hogy megismeri. Megállt és hagyta lelkendezni Tonyt.

Ugy tűnt neki, hogy ez a találkozás az álmok világába tartozik, olyan különös, majdnem hihetetlen volt. Sokszor gondolt kettejükre, amint kijöttek az iskolából és hockeyt játszottak, amint evezni mentek, vagy a grófság erdejébe, belógtak a mozikba; s ime Tony újra itt van, erősen, egészségesen, gondtalan, hanyag járásával s vidám, szivélyes olasz mosolyával. Milyen öröm volt ez a találkozás! És mennyire örült, hogy tévedésből hazajött. Megállt, hagyta Tonyt örülni, teljesen képtelenül arra, hogy egy szót is szóljon. A két fiatalember kezét fogott, szeretettel csodálkoztak egymáson; előbb harsányan ujjongva lapogatták egymást, aztán egyre inkább elérkeztek a régi hanghoz: — Hol az ördögbe jártál vén gebe? — mondta Tony s nagy hahotával hopp, keményen gyomron ütötte barátját.

— Öregem, agg rumosflaskó, de jó hogy viszontlátlak. Azt hittem, rég meghaltál ekkorára. Mi a fene lett belőled? — S miközben gyomrába újabb öklöt kapott, alaposan hátbaütötte Tonyt.

Aztán elhalmozta olasz káromkodásokkal, melyeket évekkkel előbb tanult tőle s Tony orosz szitkokkal válaszolt.

— El kell hagyjalak — mondta végül — mert haza megyek. Otthon nem tudják, hogy visszajöttem. Látnom kell őket. Alig várom, hogy Paul öcsémet viszontlássam.

Megindult lefelé az uton s mosolygott, amint Tonyra gondolt. Ismét kellemes pillanatokot töltöttek együtt. S vajjon miért is nem mentek el fürödni most mándjárt, mint régebben tették? Ó, milyen jó újra itthon lenni.

Amint az áruházak előtt ment, arra gondolt, hogy valami kis ajándékot kellene vennie anyjának. Egy kis ajándék biztosan örömet okozna az öregasszonynak. De nagyon kevés pénze volt s minden, ami számbajöhetett drága. Majd később veszek valamit neki, gondolta.

Nyugatra betért a Tulare-uccába, átment a Pacifique-Sud uton, elérte a G... uccát s délre fordult. Néhány perc múlva otthon lesz, a kis ház küszöbén, mely bizonyára semmit sem változott; — viszontlátja anyját, apját, három nővérét és gazfickó öccsét, mind otthon, amint egyszerű életüket élik.

Még néhány ház és megérkezik; szive erősebben kezdett verni.

S ime egyszerre csak nem érzett egyebet szorongásnál és rémületnél: hirtelenében ellepte a vidék s az itteni élet egész nyomorúsága, azé az életé, melyet mindig utált, a sivárságé és közepszerűségé.

Azért csak ment egyre előre, de egyre lassabban, amint házuk felé közeledett.

A kerítés rossz volt és senki nem gondolt rá, hogy kijavítsa. S a

ház végül teljes vigasztalanságában állt előtte, úgy, hogy méltatlankodva gondolt apjára, akinek, az ördögbe is, valami kellemesebb otthon után kellett volna már néznie valamelyik kellemesebb városrészben.

Amint így a valóságban vizontlatta házukat, ugyanazt érezte, mint rég, minden iránta érzett gyűlölete feltámadt s ismét megszállta a leküzdhetetlen vágyakozás, hogy minél távolabb legyen tőle. És serdülőkora felismeréseihez hasonlóan újra rátallált lelkében a mély és kifejezhetetlen undorra, ami az egész város iránt eltöltötte, gazsága, középszerűsége, lakosai ostobasága és üreslelkűsége iránt; s azt hitte, sohasem tudná elviselni, hogy ilyen helyen kell élnie.

A víz? Az igen. A víz valóban jó volt. Nagyszerű érzés; de minden egyéb...

Lassan a ház elé ért s úgy szemlélte, mint egy idegen tette volna; megszakadtnak érezve minden kapcsolatát, ami hozzá fűzte. S ugyanakkor mégis érezte, hogy ez az a ház, amely köré álmai fonódtak s amelyek emléke bárhová ment, mindenütt kísérte. Félt, nehogy kijöjjön valaki és meglássa, mert tudta, akkora el kellene futnia. És ő mégis látni akarta mindannyiukat, hogy szeme előtt legyenek, érezni testük közelségét s érezni szagukat, a nehéz orosz szagot, amit olyan jól ismert. De ez erősebb volt: gyűlölni kezdett mindent ebben a városban. Elment a sarokig.

Megállt az elhagyott lámpafényben, undorodott és csak egyetlen dolgot akart, látni testvérét, Pault.

Elfelejtette, hogy reggel óta semmit sem evett s hogy hónapok óta ábrándozott anyja főztjéről, ott ülni az öreg konyhaasztalnál, nézni őt, színes, széles alakját, amint izgatottan és komoly szeretettel figyel; de most minden elveszett ezekből a vágyakból. Úgy gondolta, hogy csak nyugodtan kell maradnia itt a sarkon. Lehet, öccse sétálni indul s láthatja a tekergőt, beszélhet vele. Paul, mondaná neki és oroszul beszélne hozzá.

A völgy csendessége elvesztette számára finomságát s ránehezedett. Már nem érzett mást benne a vidék egyhangúságának egyik megjelenési formájánál.

És mégsem távolodott el a háztól. A sarokról, ahol állt, jól lehetett látni mindent s érezte, hogy be kellene mennie közéjük, hozzájuk tartozni. Tudta, ez lenne az, amire hónapok óta vágyik. Kopogni az ajtón, megölelni anyját és nővéreit, végigrohanni az omeleteken, leülni az öreg székekre, újra régi ágyában aludni, beszélgetni apjával s elfoglalni helyét a család asztalánál.

És ime most valami, amit egész távolléte alatt elfelejtett, valami tényleges szenny ebben a városban itt, egyszer csak felöltik benne s azonnal megváltoztatja házuk külső megjelenését, mélyebb tartalmát, de az egész városót és az egész völgyt is s mocskossá, üressé tesz itt mindent. Felébreszti benne az óhajt, hogy minél messzebbre menjen innen és sohasse térjen vissza. Nem, sohasem tudna visszajönni, sohasem tudna bemenni ebbe a házba. S hirtelen a kis ösvényen találja magát, mely az élősövény mellett átszeli az udvart. Az anyja ültette paradicsom és borsóbokrok keserű s számára kissé szomorkás illatot árasztottak.

A konyhában világosság volt. Abban a reményben tartott felé, hogy sikerül valamelyiküket meglátnia anélkül, hogy őt észrevénnék. A fal mellett óvakodott a konyhaablakig s benézve legfiatalabb hűgát pillan-

totta meg, amint tárgyokat mosogatott.

Látta a vén asztalt, a vén kemencét és Márta hátát; s mindezek olyan meghatóan szomorú volt a számára, hogy szeme könnyel telt meg s szükségét érezte, hogy rágyújtson egy cigarettára. Cipője talpán halkán végighuzott egy szál gyufát, nagyot szivott s nézte kis hugát az öreg házban. Minden nagyon nyugodtnak, nagyon egyszerűnek és rettenetesen szomorúnak tűnt. Remélte, hogy csak belép anyja is a konyhába, látni akarta megegyeszer. Kíváncsi volt, megváltozott-e hosszú távolléte alatt. Milyen lehet? Vajjon most is mindig haragos-e mint régen? Haragudott magára, hogy nem jó fiu, meg sem kísérli, hogy örömet szerezzen anyjának, de belül határozottan érezte, hogy ez lehetetlen.

Paul öccse lépett most be a konyhába, hogy vizet igyék. S akkor egy pillanatra kizködött, nehogy szóljon a gyermeknek, ne kiáltsa nevét. Minden jóság és minden szeretet, amire képes volt, öccse arca és lénye felé hajtotta; mégis: uralkodott magán, mélyről lélezett és összeszorította ajkait. Anélkül, hogy szemét pillanatra is levette volna a fiuról, csendesen sirni kezdett: Jézus, ó Jézus, Jézus... — mormogta.

Már nem akarta látni anyját. Elkecsereése mindinkább urrá lett rajta s nemsokára talán már képtelen lesz megakadályozni magát, hogy valami ostobaságot kövessen el.

Lassan keresztülment az udvaron, fellépett a kerítésre s kiugrott a kis uccára.

Távolodott.

Mikor elég messze volt már, hogy ne hallhassák, nem tartotta tovább sokogását, hisz tele volt áradó, meleg szeretettel irántuk és gyűlölettel csunya, nyomorult, egyhangu életük iránt.

Rohant messze a háztól és övéitől, belesírt a tiszta, szürke éjszakába, mert semmit sem tehetett értük, egyáltalán semmit.

LECKE A FÜHREREKRŐL — NŐK SZÁMÁRA

Irta: BERNARD SHAW

Részlet Bernard Shaw: *The Intelligent Woman's Guide to Socialism and Capitalism* c. könyvének legújabbban *Socialisme et Fascisme* címen franciául is megjelent kiegészítő fejezeteiből. A könyv bővebb ismertetését „Szemle és bírálatok” rovatunkban adjuk.

A Führekek és Führe-jelöltek azzal kezdik, hogy kipróbálják az összes izgatási lehetőségeket, a munkásság szervezkedési formáját s a földalatti összeesküvéseket, amelyekből számukra általában egy-két börtönbüntetés következik. Hála ennek a körülménynek, megtanulják, hogy a munkástársadalmak és vezetők vagy szigorúan gyakorlatiak, mint a szakszervezetek, vagy a valóságtól elrugaskodott, kormányzási képesség és harci erő híjával szükölködő szekták, melyek veszekednek egymás között, mint az első keresztény teológusok, valami nagyobbá, jobba való kifejlődés esélyének minden reménye nélküli kisebbségekként. Mit tehetett tehát